

вважався каменем Св. Андрія та Св. Павла, а берил, символ віровчення, довготерпіння та знань, виражав чесноти Св. Томи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як бачимо, дорогоцінні камені стали складною символічною системою, де їх властивості (зокрема і колірні) по-різному інтерпретували – залежно від сценарію розгортання твору тощо. Об'єднання суперзнаків КОЛЬОРИ, що реалізовувалися через дорогоцінні камені зі своїми колірними особливостями, отримали символічний прояв, характерний для сценарію «ХРИСТИЯНСТВО». Їх колір став визначальним для експресивно-виражальної характеристики у літературних пам'ятках як втілення складної динамічної системи різнопланових знаків (образів-ікон, символів та індексів). Колір дорогоцінних каменів у літературних пам'ятках має символічне значення, що в перспективі має постати предметом подальшого вивчення для різнотипних літературних пам'яток Середньовіччя.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Школа «Яз. рус. культуры», 1998. – 896 с.
2. Куликов Б. Ф. Словарь камней-самоцветов / Б. Ф. Куликов, В. В. Буканов. – Изд. 2, доп. – Л. : Недра, 1988. – 168 с.
3. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. – К. : Укр. бібл. т-во, 1992. – 1070 / 352 с.
4. Стоун Дж. Все о драгоценных камнях / Стоун Дж. – СПб. : Кристалл ; М. : Оникс, 2005. – 176 с.
5. Ферсман А. Е. Очерки по истории камня / А. Е. Ферсман. – М. : АН СССР, 1954. – Т. 1. – 371 с.
6. Эко У. Имя розы / У. Эко. – Минск : Сказ, 1993. – 529 с.
7. Isidor von Sevilla. Etymologiae. Lib. XVI : De Lapidibus et metallic / Isidor von Sevilla ; ed. W. M. Lindsay. – Bibl. Oxoniensis 1911. – Cap. VI–VX.
8. Peirce Ch. Phänomen und Logik der Zeichen / Charles S. Peirce. – Frankfurt (M.), 1983. – 280 с.
9. Richardsen I. Edelsteinallegorese. Farbe als religiöser Zeichenwert in der Dichtung, Vom Himmlischen Jerusalem' der Vorauer Handschrift / I. Richardsen // Farbe im Mittelalter: Materialität – Medialität – Semantik / hrsg. von Ingrid Bennewitz u. Andrea Schindler. – Berlin : Akademie Verl., 2011. – S. 693–710.
10. Saussure F. de. Cours de linguistique générale / Publ. par Ch. Bally et A. Sechehaye. Avec la collab. De A. Riedlinger. – Paris : Payot, 1949. – 331 p.
11. Vom himmlischen Jerusalem / F. Maurer // Religiöse Dichtungen des 11. und 12. Jahrhunderts. – Tübingen, 1964–1970. – Bd. 2. – S. 141–152.

Статтю подано до редколегії
29.03.2012 р.

УДК 81'23:316.774

І. М. Осовська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Пейоративи в німецькомовному матримоніальному сімейному спілкуванні

*Роботу виконано на кафедрі германського,
загального та порівняльного мовознавства
ЧНУ ім. Юрія Федьковича*

У статті розглянуто структурно-семантичні характеристики пейоративів як складових німецькомовного матримоніального конфліктного словника.

Ключові слова: сімейний дискурс, пейоративна лексика, конфліктний словник.

Осовская И. Н. Пейоративы в немецкоязычном матримониальном семейном общении. В статье рассматриваются структурно-семантические характеристики пейоративов как составляющих немецкоязычного матримониального конфликтного словаря.

Ключевые слова: семейный дискурс, пейоративная лексика, конфликтный словарь.

Osovska I. M. Pejoratives in the German Speaking Matrimonial Communication. The article under review deals with the analysis of structural-semantic characteristics of pejoratives as integral components of the German matrimonial conflicts dictionary.

Key words: family discourse, pejorative vocabulary, conflicts dictionary.

Постановка наукової проблеми та її значення. Пейоративи є складовою частиною мовного субстандарту та входять у групу просторіч [2–6]. Термін *просторіччя* з його прозорою внутрішньою формою та довгою історією використання у лінгвістиці неоднозначний та не має абсолютного еквіваленту в німецькій мові (умовно його можна вважати конструктом з ареалу *Volkssprache*). Загально-визнаним був факт ненормованості просторіччя, що одразу ж відмежовувало його від літературної мови (*Standartsprache*, *Literatursprache*) та ставило у ряд із територіальним діалектом, жаргоном, аргом.

У сучасному повсякденному спілкуванні вживання просторіч набуло глобального характеру. На відміну від минулого століття, коли просторіччя було вимушеною формою за умови незнання мовцем іншої, сьогодні використання просторічних форм стає результатом свідомого вільного вибору мовця, коли цього вимагає ситуація спілкування. Часто вживають і пейоративи – мовні явища, що презентують некооперативне спілкування. Виражаючи негативне ставлення мовця до адресата, стану речей чи ситуації, вони складають один із пластів німецької некооперативної стратегії.

Досліджено, що пейоративна лексика має білатеральну структуру (позначення + негативне ставлення) та виконує дві функції: номінативну та експресивну. У другій особливо чітко проявляється творчий потенціал мовної особистості, оскільки висловлення негативних емоцій характеризується більшою креативністю та наочністю, ніж позитивних «...wirklich neu und bildkräftig im Ausdruck wurde der Mensch nur, wenn er schimpfe. Wie ewig gleichmäßig waren die Ausdrücke der Liebe, – und wie wechselvoll dagegen die Skala der Flüche!» [7, 225].

Очевидно, що пейоративи належать до широкого мовного арсеналу конфліктного словника, що використовується у сімейному матримоніальному дискурсі – процесі мовленнєвої діяльності сімейної пари, зумовленому та детермінованому особливими типами соціальної активності споріднених сімейними зв'язками дорослих осіб, які разом мешкають, що має конкретні цілі і завдання та відбувається в умовах спільності соціально-культурних та конкретних індивідуальних параметрів реалізації. Сімейному дискурсу притаманні: іррелевантність офіційної регламентації комунікативної поведінки, відсутність жорсткого сценарію комунікації, часової і протокольної регламентованості, порядку передачі комунікативних ходів, залежна від статі, віку та різновиду сімейної одиниці статусно-рольова конфігурація [1].

Мета аналізу конфронтативного сімейного дискурсу – зафіксувати та описати пейоративи як одну із груп вербалізаторів матримоніального конфлікту.

Матеріалом дослідження слугували сучасні літературні джерела, фільми німецьких кіностудій та їх сценарії, результати анкетування німецькомовних інформантів, проведеного автором під час стажування в університеті м. Геттінгена, та дані отримані від німецькомовних учасників Інтернет-форумів.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як показує мовний матеріал, аплікація негативної емотивної семи на семантику нейтрального слова приводить до перетворення слова без негативного конотативного аспекту на пейоратив, що свідчить про вже відмічену дослідниками потребу виділення абсолютної (на парадигматичній площині) та відносної (на синтагматичній площині) пейоративної лексики [6].

В матримоніальному конфронтативному дискурсі зафіксовані такі семантичні групи пейоративів:

1) загальна пейоративна лексика, що позначає негативні характеристики партнера (дружини: *Weibstück*, *Sauweib*, *Kuh*, *Fotze*, *Fut*, *Dreckstück*, *Zicke Schlampe*, *Socke*, *Luder*, *Nutte*; чоловіка: *Sack*, *Dreckskerl*, *Drecksack*, *Scheißkerl*, *Mistkerl*, *Schwanz*, *Gockel*, *Arschloch*, *Schweinehund*, *Hundesohn*, *Trottel*, *Bengel*, *Schuft*, *Lümmel*, *Gauner*, *Depp*);

2) пейоративні лексеми, що позначають зовнішність (чоловіка: *Zottelbock*, *Frauenschreck*, *Sack*, *Krauterer*; дружини: *Männerschreck*, *Mannweib*, *Biest*, *Schreckschraube*, *Vogelscheuche*, *Brett*, *Bohnenstange*, *Birne*, *Bügelbrett*, *Schachtel*, *Gockel*, *Weib*, *Sauluder*, *Suppenhuhn*) та вік партнера (старість (для чоловіка: *Knacker*, *Krauterer*, *alter Bock*; для жінки: *Schachtel*, *Schaluppn*, *Scharteke*, *Scheune*, *Spinatwachtel*, *Schwarte*, *Wachtel*); молодість (для чоловіка: *Grünschnabel*, *Lauser*, *Hosenscheißer*; для жінки: *Gemüse*, *junges Ding*, *junges Stück*);

3) пейоративні лексеми, що позначають риси характеру партнера:

– жіночі риси: дурість (*Hendl, Gans, Närrin, Kuh, Dummkopf, Trottel, Närrin, Sachafskopf*), злість, сварливість (*Beißzange, Zange, Xantippe, Drache, Hausdrache, Furie, Giftspitze*), балакучість (*Klapperschlange, Klatschweib, Dorfklatsche, Maulheldin, Quatschtante, Schnattergans, Schwätzerin, Schlabberschnute, Plaudertasche, Tratschweib*), алкогольну залежність (*Schnapsdrossel, Säuferin, Schnapsschwester*);

– чоловічі риси: дурість (*Narr, Depp, Dummerjan, Blödmann, Kaffer, Sepp, Dummkopf, Trottel, Sachafskopf Lotter, Schleicher*), грубість, неотесаність (*Flegel, Lümmel, Rüppel, Rustikus, Runks, Lackel, Bauer, Bauernflegel, Grobian*), самозакоханість, самовпевненість, хвалькуватість (*Bratmarbas, Prahlhans, Protz, Geck, Gockel, Schniegel, Pfau, Schnösel*), безхарактерність, м'якотілість (*Waschlappen, Pantoffelheld, Pisser, Weib, Schlappschwanz, Wicht*), алкогольну залежність (*Branntweiner, Trunkenbolt, Saufer, Alki, Schnapsbruder*), підлабузництво (*Arschlecker, Arschkriecher, Arschkratzer, Buckelmacher, Liebediener, Speichellecker*), боягузтво (*Angsthase, Hasenfuß, Hosenscheißer, Hosenbrunzler, Pisser, Bettscheißer*);

4) пейоративи, що характеризують сексуальну поведінку (чоловічу нерозбірливість: *Gockel, Hurentreiber, Hurenbeutel, Hurenbock, Schürzenjäger, Weibernarr, Casanova*; жіночу доступність: *Betthäschen, Dirne, Fickfrosch, Flittchen, Hure, Horizontale, Matratze, Nutte, Pritsche, Schlampe, Schlitten, Strichmädchen*);

5) пейоративні лексеми, що позначають професію адресата (для чоловіка: *Aktenhengst, Bürohengst, Bürohans, Bürofritz, Federfuchsl, Paragraphenhengst, Sesselfurzer, Schreiberknecht, Tintenpisser*; для жінки: *Bürolampe, Büroschickse, Büroklammer, Bürowanze*);

Не зупиняючись детально на структурному аналізі пейоративів [2, 6], представимо групи метафоричних пейоративів, зафіксованих у матримоніальному дискурсі:

1) зооніми, що позначають: домашніх звірів – *Esel, Ferkel, Hammel, Kaninchen, Kuh, Pferd, Schaf, Schwein, Ziege* та гіпероніми *Tier, Herdentier, Vieh, Wildling, Bestie*; птахів – *Gans, Hendl, Huhn, Pute*; плазунів – *Natter, Kobra, Schlange, Wurm, Viper* та гіперонім *Kriechtier*; комах – *Floh, Laus, Käfer, Schabe, Wanze* та гіпероніми *Insekten, Parasiten, Schädlinge*; екзотичних звірів – *Affe, Hyäne, Kamel, Pfau, Ratte*:

– *Kannst du dich nicht schneller bewegen, du Kamel.*

– *Lassen wir das. – Gar nichts lassen wir, du dumme Ziege!*

2) рослини – *Birne, Gurke, Pflaume, Tomate, Unkraut*:

– *Mir ist nichts passiert! – Ist doch klar, Unkraut vergeht nicht.*

3) предмети – *Fettsack, Mehlsack, Puppe, Schachtel, Schraube, Waschbrett, Waschlappen*;

4) органічні відходи – *Dreck, Mist, Rotz, Scheiße*;

5) історичні та міфологічні персонажі – *Biest, Casanova, Drache, Hexe, Judas, Monster, Narzisse, Neandertaler, Satan, Teufel, Xantippe, Zwerg*;

6) тілесні та духовні вади – *Debile, Geisteskranke, Idiot, Krüppel, Siech, Taube, Wahnsinniger*;

7) дії – *Arschficker, Blutsauger, Dreckfresser, Hosenscheißer, Pinkler, Rotzlecker, Scheißer, Schleimscheißer, Speichellecker*.

Часто вживаються і метонімічні пейоративи, що позначають перенесення частини тіла на всю людину (*Arsch, Arschloch, Fotze, Schwachkopf, Geizhals, Großmaul, Ohrfeigengesicht, Menschenschwanz, Miss Silikontitten, Scheißkopf*) або ті, в яких одночасно відбувається метафоричне перенесення (*Schweinesack, Hundsfotze, Stiernacken, Fratze, Affenarsch, Affenschädel, Schafskopf*).

Обидві групи є основою для множини похідних композитів (*Arschnase, Arschbacke, Arschbackengesicht, Arschfresse, Arschloch, Arschlecker, Arschfresse Scheißkerl, Scheißer, Scheißdreck, Heimscheißer, Klugscheißer, Scheißheislkaktus; Dreckskerl, Dreckhaufen, Dreckschlampe, Drecksfotze, Dreckbande, Dreckschleuder, Dreckstück, Drecksack; Miststück, Misthaufen, Mistkerl, Mistkind, Mistweib, gottverdammter Mist; kleiner Furz, Furzfabrik, Furzfänger, Furduse, Furgurke, Furzgesicht, Furzknotten, Furzköpfiger, Furzschlucker*):

– *Verflucht! Verdammter Mistkerl! Hast alles gefressen!*

– *Was machst du hier? – Was ich hier mache, geht dich einen Scheißdreck an!*

– *Deine Freundin, diese Dreckschlampe, die will ich in meinem Haus nie sehen!*

Найпродуктивнішими зоонімічними елементами є композити з елементом *Schwein* (*Fettschwein, Leistungsschwein, Robenschwein, verdammtes / dummes Schwein, Dummschwein, Schweinebacke, Schweine-*

braten, Schweinefotze, Schweinehirt, Schweinehüter, Schweinsblase, Schweinskopf), *Sau (Fettsau, Dummsau, dumme / blöde Sau, Wildsau, Pottsau, Rennsau, Sauzeck, Saubock, Sausack, Saukopf, Saukerl, Sauvieh, kahle Sau)*, *Affe ((geleckter / blöder) Affe, Oberaffe, Affenkopf, Affenschwanz, Affenmensch, Affensack, Affentüte)* та *Hund (Hollenhund, Hundehaufen, Hundejunge, Hundesohn, Hundetochter, Hundling, Sauhund, Hundstoffs, gemeiner Schweinhund, blöder Hund, scharfer Hund, falscher Hund)*:

– Ich war bereit, mein ganzes Leben für dich zu verändern... Und wie sitze ich jetzt da? – Das ist die gerechte Strafe für deinen Ehebruch, du Sau.

– Michael, du bist ein Sauhund! – Halt den Mund, du Affe!

Фразеологічний фонд німецької мови теж фіксує негативно-конотовані вирази із зазначеними зооніміями елементами: *die wilde Sau spielen, die Sau rauslassen, besoffen wie ein Schwein, wie eine gesengte Sau, unter aller Sau, jmdn. zur Sau machen, wie ein gestochenes Schwein schreien, wie ein Schwein schwitzen, jmdn. wie einen Hund behandeln, schmecken wie Hund*.

Метонімічні пейоративи є засобами вираження імпліцитної образи: *Halt's Maul / die Schnauze / den Schnabel! Mach / Sperr den Schnabel auf! Pfoten weg!*

Окремо слід зупинитися на скатологічній пейоративній групі. Відоме та детально проаналізоване у лінгвістичній літературі призначення скатологізмів і зоонімів для імпліцитної передачі стану мовця через його негативне ставлення до об'єкту чи ситуації [3, 5]: *Affenschande, Affenpossen, Affenhaus, Affenhitze, Affenspektakel, Affentheater, Affenkomödie, Affenliebe, Affentanz, Drecknest, Dreckwetter, Dreckloch, Dreckfote, Dreckzeug, Furzkiste, Furzmulde, Mistblatt, Mistding, Mistkarre, Mistkram, Mistzeug, Mistladen, Scheißkram, Scheißwetter, Scheißangst, Schweinepriester, Schweine- / Sauarbeit, Schweine- / Saubande, Saukerl, saublöd, sauegal*.

– So ein Scheißwetter, dabei ist es bereits Mai! – Das hat dir noch nie gestört, das Dreckwetter.

– Kann jemand das alles wegschmeißen? Hier liegt überall noch dieses Mistzeug herum! – Es ist mir scheißegal, tu, was du willst! – Wieso soll ich diese Sauarbeit machen?

Скатологічні пейоративи інтенсифікують дисенсус у діалозі. Вони презентують примітивний рівень мовної компетенції, а тому частота їх вживання загалом обернено пропорційна статусу сім'ї: *der letzte Dreck sein, jmdn. durch den Dreck ziehen; einen Furz im Kopf haben, einen Furz gefrühstückt haben; (an)scheißen, bescheißen, Scheiß reden, jmdn. durch die Scheiße ziehen, Scheiße im Kopf haben, in der Scheiße sitzen / liegen, beschissen, scheiß drauf; Arsch mit Beinen/ Ohren, den Arsch offen haben, Arschlochkarte ziehen, in den Arsch gehen, jmdn. nicht mit dem Arsch ansehen, arschklar sein:*

– Wenn du glaubst, du kannst mich verscheißern, da bist du falsch hier. – Weißt du was, du kannst mich mal! – Du hast wohl einen Furz gefrühstückt, uns hier so anzubrüllen!

Інтенсифікація експресивності досягається поєднанням скатологічного елемента та зооніма [3]: *Affenarsch, Arschkuh, Arschsau, Affenarschimplantant, Affenarsch mit Ohren, Affenfurz, Affenhintern, Affenarschpopper, Drecksau, Drecksaugesicht, Dreckschwein, Dreckfink, Dreckspatz, Dreckhammel, Dreckamsel, Fischarsch, Fliegenfurz, Hirschenarsch, Kackfrosch, Kackvogel, Klowurm, Kotzsau, Mistamsel, Mistbiene, Mistkäfer, Mistsau, Mistfink, Mistvieh, Mistbock, Misthund, Pavianarsch, Pissvogel, Pissameise, Pferdearsch, Schweinearsch, Saudreck, Schweinefurz, Scheißhausfliege, Walarsch:*

– Ich kriege keinen Urlaub, das weißt du ja, du Mistkäfer! – Tu du's doch, du verfressene Drecksau, wie du's bisher ja auch immer getan hast! – Hau ab, du Mistvieh, du störst mich.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз німецькомовного матримоніального конфліктного дискурсу дає можливість стверджувати, що він є тлом для функціонування широкого арсеналу пейоративів, які є соціально і ситуативно детермінованими та вербалізують різний рівень емоційного оформлення конфліктної ситуації. Перспективним в аспекті вивчення лексичної площини конфронтативного дискурсу вважаємо дослідження представленості різних груп ненормованої лексики в інших видах німецькомовного сімейного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Бігарі А. А. Дискурс сучасної англійської мовної сім'ї : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / А. А. Бігарі ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 21 с.
2. Гриценко Е. С. Мелиоративная лексика в английской разговорной речи : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Е. С. Гриценко. – Горький, 1986. – 208 с.
3. Кудинова Т. А. Языковой субстандарт: социолингвистические, лингвокультурологические и лингвопрагматические аспекты интерпретации : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.19 / Т. А. Кудинова ; Кабардино-Балкарск. гос. ун-т им. Х. М. Бербекова. – Нальчик, 2011. – 44 с.

4. Романова Э. В. Этический аспект немецкого обиходного языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Э. В. Романова. – М. : МГПИ, 2007. – 23 с.
5. Третьякова В. С. Речевой конфликт и гармонизация общения : дис. ... д-ра филол. наук / В. С. Третьякова. – Екатеринбург, 2003. – 301 с.
6. Havryliv O. Pejorative Lexik. Schriften zur deutschen Sprache in Österreich / O. Havryliv. – F/M : Peter Lang GmbH, 2003. – Bd. 31. – 155 S.
7. Remarque E.-M. Drei Kameraden / E.-M. Remarque. – М. : Юпитер-Интер, 2005. – 376 с.

Статтю подано до редколегії
27.03.2012 р.

УДК 811.111'373+398.3(=111)

О. О. Рогач – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри прикладної лінгвістики Волинського
національного університету імені Лесі Українки

Забобони та прикмети як складові частини мовної картини світу англійців

*Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики
ВНУ ім. Лесі Українки*

Статтю присвячено етнолінгвістичному аналізу англійських вірувань, забобонів та прикмет як складників національної мовної картини світу, визначенню їхньої основної тематики та призначення, встановленню структурних особливостей їхньої організації, окресленню компонентного складу порівняно з іншими національними лексичними системами.

Ключові слова: забобони, прикмети, сталі вирази, структура, семантика, національна мовна картина світу.

Рогач О. А. Забобоны и признаки как составные части языковой картины мира англичан. Стаття посвящається етнолінгвістичному аналізу англійських веровань, забобонів та ознак як складових частин національної мовної картини світу, визначенню їхньої основної тематики та призначення, встановленню структурних особливостей їх організації, окресленню компонентного складу в порівнянні з іншими національними лексическими системами.

Ключевые слова: забобоны, признаки, устойчивые словосочетания, структура, семантика, национальная языковая картина мира.

Rogach O. O. Superstitions and Signs as Constituent Parts of the Language World Map of the English. The article deals with the ethnic linguistic study of the English beliefs, superstitions and signs as parts of the national linguistic map of the world, definition of their main themes and purposes, the investigation of their structural peculiar features and their componential analysis in comparison with the similar units in other national lexical systems.

Key words: superstitions, signs, set expressions, structure, semantics, national language map of the world.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливе місце у національному світогляді етнічної спільноти та її розумінні оточуючого середовища займають численні вірування та прикмети, пов'язані з різноманітними пересторогами, обмеженнями, табу тощо. Подібно до історії становлення та розвитку етносу, яка в кожного народу інша, відмінними є і ті вірування та забобони, що здавна супроводжують життя його представників. **Мета** нашого дослідження – встановлення етнолінгвальних особливостей англійських національних забобонів, прикмет та пересторог, які займають значне місце в національній мовній картині англійців та їхньому світогляді. Пропонована розвідка є продовженням наявних підходів до вивчення одиниць такого типу з урахуванням їхніх структурно-семантичних особливостей для подальшого розвитку етнолінгвістичних студій та фольклористики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сприйняття та розуміння забобонів і пересторог становлять собою складні явища культури, тому досить неоднозначно їх окреслюють і трактують етнографи, лінгвісти, культурологи, філософи та священнослужителі. Негативно оцінює забобони церква, яка вважає, що подібні вірування – від лихого, тоді як людина набожна повинна цілковито довіряти Богові і повністю поклатися на Нього у своєму